

AUTOPORTRET MOZAICAL DR. VICTOR CIRIMPEI LA 75 DE ANI

Născut la 15 februarie 1940, în satul Drăgănești, Sângerei.

Filolog, domeniul de cercetare: etnologie.

Doctor în filologie (1968).

Într-o carte mai deosebită a lui Friedrich Nietzsche, *Știința voioasă*, autorul lansează o provocare: „Câți oameni se pricep să observe? Și printre cei puțini care se pricep – câți se observă pe ei înșiși?” (București, HUMANITAS, 2013, p. 212).

Victor Cirimpei, venitul pe lume în a 15-a zi de făurar acum 75 de ani, își realizează un autoportret în numai 15 rânduri în cartea apărută acum un an și jumătate: „Prezentul volum, cu 30 de capitole variate ca dimensiuni, grupate în 5 secțiuni cvasisistematice, oferă tratamente conceptuale pentru comicul folcloric, literar, politic-național dar și injecții contra „maladiilor” cu pricina.

Preocupat până acum (ani avem 73/74) de mitologie, începuturi ale culturii populare, seminția tracilor, etnologicul românilor, istorie și critică literară – configurația comicului ne rămâne întrucâtva neglijată.

Unei lucrări (apărute de sub tipar în revista științifică *Philologia*, Chișinău, 2013, nr.1-2), mai mult serioasă decât „comică”, lucrarea (nu și fără de câte o sfârlă), cu similitudini în capitolul 24, i-am zis „Reflexe de vorbă tragică pe parcurs de milenii în limbile diferitor popoare” (în ultimă redacție: *Vocabulă tragică pe parcurs de milenii*), neuitând însă și etniile ante-trace, de vreo „patruzeci de mii de ani în urmă” (!?... – ia vedeți, dimpreună cu *tratamentele* oferite, la cam cât iese ca valoare efortul depus [nu e doar un sfârâiac, sper].” (*Comicul folcloric, literar și politic-național*. Chișinău, Profesional Service, 2013, p.13)

Insistența, accentuarea în autoportretul citat a domeniilor diverse de cercetare sunt necesare și pentru cuprinderea spectrului întreg de eforturi depuse, unde investigațiile în straturi de spiritualitate tragică se învecinează cu șantiere de mai încoace (din timpu-

rile cronicarilor, clasicilor), dar și cu cetiri pe îndelete ale scriitorilor foarte diferiți ca stil și ani, dar și cu supărări pe gafele și ticăloșiile contemporanilor din chiar imediata vecinătate (colegi de studenție, de activitate academică), unde satira, sarcasmul, persiflarea își are aplicarea ilustrativă de toată convingerea.

I-a reușit autoportretul. Arhitect al cărții proprii, și-a structurat meticolos cele treizeci de capitole, strecurând între ele două expuneri aparent discordante: un capitol – „*bibliografie comentată*” (*Umorul popular de esență tragică la români și bulgari* – p. 29) și un capitol de alfabetizare în domeniu (*Cum arată ca specii de folclor publicat anecdota, snoava, gluma, pidosnicia, răspunsul isteț* – p.128). În două feluri nu-anțează/înfrumusețează autoportretul bibliografia triată, valorificată de către protagonist și propusă generos eventualilor continuatori în domeniu: enumerarea „sufloilor” și deschiderea laboratorului intim în fața viitorilor etnologi. Element edificator, cu o paralelă contextuală, la B. P. Hasdeu (p. 32): „care, adolescent fiind, a cules materiale de etnografie și folclor...”. E și cazul destinului propriu: Victor Cirimpei a cules folclor și materiale etnografice încă în anii de școală, intuindu-și de timpuriu vocația. De la acele îndeletniciri școlare până la avansarea de la două specii de folclor comic (snoava și anecdota) la cinci (+ gluma, pidosnicia, răspunsul isteț) e îndeletnicirea serioasă a lui Victor Cirimpei cu manifestarea... răsului.

Intrigă suplimentară pentru exegeții teatrului se conține în chiar prima frază din capitolul 1: „Râsul (comicul) popular ține de cultura populară a răsului, este aspectul de bază sincretic-spectaculos al culturii comice spontane populare de manifestare publică, realizat în sfera de interferență a vieții cu arta.” (p. 16).

Prin afirmația citată, „aspectul de bază sincretic-spectaculos al culturii comice spontane populare”, Victor Cirimpei mișcă laboratorul, echipamentul eventualului cercetător al scrierilor sale, pe dimensiunea teatrului improvizat. Diferite-s situațiile de manifestare a fenomenului înveselitor, iar această diferență nuanțează și gradul de spontaneitate a declanșării glumelor, bancurilor, snoavelor „improvizate sau reamintite amuzant (și aluziv) în cadrul petrecerilor colective de tip ritualic și al celor de muncă în comun la clăci, la „ajutat”, șezători” (p.16). „Declanșatoare de haz și voie bună sunt vorbele istețe și comportamentul comic al anumitor oameni din popor... Aceștia le revine sarcina transformării imediate și de circumstanță a unor aspecte de viață în forme de artă incipientă sau, cel puțin, de readucere în atenția publicului a unor glume folclorice potrivite momentului.” (p.17).

Acestui „anumit fel de oameni din popor” Victor Cirimpei îi consacră un capitol aparte, intitulat *Generatorii înveselirii folclorice*. Pentru motivul *vesel, veseli, înveselire* ar fi de mare folos – s-ar nuanța seriozitatea cercetării *râsului* – abaterea prin paginile consacrate de Arthur Schopenhauer acestor puțini norocoși dintre oameni, care pot veseli și pot înveseli: „Astfel bunurile personale, precum este un caracter nobil, un cap deștept, un temperament fericit, o dispoziție voioasă și un trup bine organizat și sănătos... sunt cele mai însemnătoare pentru fericirea noastră, din care cauză ar trebui să stăruim cu mult mai mult întru păstrarea și dezvoltarea lor decât întru dobândirea bunurilor materiale și a reputației. / Înșă, ceea ce, întru toate, contribuie mai de-a dreptul la fericirea omului este veselia: căci această calitate se răsplătește îndată pe sine. Cine este vesel are totdeauna pentru ce: tocmai pentru că este. Această calitate singură poate înlocui orice altă avere...” (p. 22). Și în pagina următoare (p. 23): „...este foarte nesigur dacă grijile sunt în stare să îndrepteze lucrurile; pe când veselia este un câștig neîndoios și de-a gata... De aceea ar fi bine să căutăm mai întâi a ne păstra deplina sănătate, a cărei floare este veselia.” (*Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, Chișinău, Editura Enciclopedică „Gheorghe Asachi”, 1994, p. 21).

Generatorii veseliei sunt personaje notorii în comunități, eventualele spectacole spontane axându-se pe harurile lor duble (remarca lui Victor Cirimpei): „Plăsmuirile râsului folcloric denotă inventivitate creatoare de grad înalt, povestitorii populari transformând realități reprobabile în imagini artistice înveselitoare. Actul creator de orientare comică presupune deci un dublu proces de creație – descrierea vieții în imagini (1) și tratarea ei comică (2) – facultate inte-

lectuală aleasă a unor generatori ai râsului folcloric, dezvăluit pe înțelesul și placul celor mulți. Așadar, transpunerea poetică, în imagini, a realității fiind condiția de bază a artei în genere, în povestirea de factură comică această transpunere este completată prin o tratare specială, declanșatoare de ilaritate.” (p. 24).

Complice la realizarea unei stări de spirit adecvate spectacolului comic spontan e ascultătorul. „Producerea ilarității rezultă... în urma asimilării de către ascultător a relatării povestitorului. Altfel zis, odată realizată, o piesă comică urmează a fi reinterpretată în mod creator de ascultător prin propria viziune intelectuală.” Aici atenție sporită la remarca lui Victor Cirimpei în adresa celor doi coautori: „În asemenea fază de recreare a situației comice, ascultătorului îi revine un rol mult mai activ decât povestitorului; acum el trebuie să ajungă la starea de a râde, nu povestitorul. El însă nu va râde până nu va parcurge cu propria capacitate creativă schema de acum elaborată a fațetelor comice ale unei contradicții. Atât pentru creator, cât și pentru ascultător, actul de creație/recreare este natural, ingenuu, spontan, fără efort special, mecanismul obținerii efectului comic rămânând pentru ei în afara analiticului.” (p. 25).

Dihotomiei din dimensiunea atelierului de creație (*generatorul veseliei – ascultătorul-receptorul*), i se alătură dihotomia *Păcală-păcălitul, Păcală-Tândală* din galeria personajelor. „Spre deosebire de alte specii folclorice, narațiunile comice, menite a stigmatiza glumeț („fără rană adâncă”) laturile negative ale vieții, au, în fond, personaje sociale condamnabile; actantul negativ este principalul erou al narațiunii. Atât chipul acestuia, cât și acțiunile sale, devin ținta glumelor și derâderii. Măștile unui Păcală, bun sau rău, sunt folosite cu pricepere de creatorul popular pentru a condamna, direct sau disimulat, felurile viciilor sociale, calități ale unor oameni. Un Păcală întruchipează toate ipostazele umane regretabile, negative, fie că le demască direct, fie că le simulează, aparent acceptându-le.” (p. 25).

E bucătăria genului comic, mașinaria producătoare de voie bună, arta înveselitoare, pe care etnologul Victor Cirimpei a luat-o la modul cel mai serios în calcul, găsindu-i locul, arătându-o cu fațetele-i spectaculoase-curative și explicându-i existența în timp și resorturile funcționale și existențiale, impunându-se chiar el ca un autor-cercetător-personaj complex, în permanentă firească insuficiență de timp în fața provocărilor plurale, care i-au marcat destinul, împlinindu-i-l.

